

[Հարցազրույց, «Նորանոր» թերթին մէջ, 03 Մայիս 2018]

Մ. Հայդուկ Շամկեանը 28 տարիներէ ի վեր [2018-ին] Քանատայում իրաւարան է: Երեսուն տարիներէ ի վեր հրապարակագիր է, հայերէն, անգլերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով հարիւրէ աւելի իր յօդուածներից հրատարակուած են այլազան թերթերում: Տուել է բազմաթիւ բանախօսութիւններ: Հեղինակն է ցարդ հինգ հրատարակուած գիրքերու: Տասներեք տարիներէ ի վեր յաջորդաբար, իր տիկնոջ եւ իրենց երկու զաւակներուն հետ, ընտանեկան եւ ընկերական շրջանակների կարգ մը անդամներու նիւթական գորակցութեամբ, Արցախի Շուշի քաղաքում կը կազմակերպեն, կը բանան ու կը վարեն «Արամ Մանուկեան մանկապատանեկան Ճամբար»ը, որու մասնակից երեխաների եւ պատանիների թիւը անցած է 400-ը (<https://www.facebook.com/AramManoukianJampar/> ; <http://www.shoushisummercamp.org> ;)

Հարգելի պարոն Շամկիյան

Առաջին հերթին ուշադրության արժանի է Ձեր այն հայտարարությունը, որ լքում եք ՀՅԴ շարքերը, խնդրում եմ մանրամասնեք՝ ինչո՞ւ, արդո՞ք ներհայաստանյան քաղաքական զարգացումների պատճառով, արդո՞ք կուսակցության ոչ կայուն կեցվածքի պատճառով:

«Լքել» բառի լաւ չի հնչում, էլի... Պարզապէս հրաժարած եմ, յաջողութիւն մաղթելով այդտեղ մնացած շատ մը ազնիւ, խորապէս ազգասէր եւ հայրենասէր շարքայիւններու, որոնք ձեռով մը իմ այլընտրանքս, մտահոգեկան ազատութիւնս չունին դուրս գալու, քանզի անկէ դուրս չունին հնարաւորութիւն ծառայելու Ազգին եւ Հայրենիքին...այդ է իրենց հայի բացառեալ ճակատագիրը... Այդ տիպի նուիրեալ, գաղափարապաշտ, մաքրամաքուր դաշնակցականներին ես վափշէ չեմ «լքած», ոչ ել լքելու եմ երբեք, եւ անոնք դա լաւ գիտեն:

Ժամանակագրական կարեւոր յստակացում մը՝ եւ ՀՅԴ-ի շարքերից հրաժարեցայ Հայաստանի քաղաքական վերջին իրադարձութիւններէն առաջ, թուականի մը՝ երբ անհնար էր նախատեսել իսկ յաջորդող զարգացումները:

Իրաւունք ունիք ձեր հարցումին մէջ անուղղակիօրէն նշելու որ այդ կուսակցութեան կեցուածքն ու դիրքորոշումները անկայուն են: Բայց այդպէս է, եւ յարատեւ ինքնա-հակասութեան աստիճանի հասած է այդ անկայունութիւնը, ոչ միայն վերջին շաբաթներուն, այլ գոնէ քսան տարիներէ ի վեր: Սակայն այս ալ իմ կողմէս անպայման քննադատութիւն

չէ: Այդ կուսակցութիւնը միշտ ել ունեցած է էականօրէն երկու, իրարու հետ անհամընկնելի բնոյթներ՝ զուտ գաղափարական -vs- գետնաքարշօրէն քաղաքական: Իր երկար պատմութեան մէջ, ամէն անգամ որ առաջին բնոյթը տիրապետած է, եւ վերածուած է մանաւանդ իսկական գործունէութեան, այդ կուսակցութիւնը փառք ու պատիւ բերած է ոչ միայն իրեն, այլ համայն Հայ Ազգին: Իսկ ամէն անգամ որ նա մտած է քաղաքական ոլորտում, միայն ու միայն սխալներ գործած է, յաճախ նաեւ՝ ահաւոր, աղետալի հետեւանքներով սխալներ:

Ես այդ կուսակցութեան շարքերը անցայ շատ երիտասարդ տարիքիս, եւ Լիբանանի մէջ ստացած ի ծնէ դաստիարակութեանս հիման վրայ (այդ երկիրը ապրած եմ կեանքիս 53 տարիներէն սկիզբի 16-ը. 1982-էն ի վեր երբեք չեմ վերադարձած այդտեղ): Էն վախտը, կամ իսկապէս այդպէս էր կամ ես որպէս ջահել կը կարծէի թէ այդպէս է՝ այդ կուսակցութիւնը կը գտնուէր իր զուտ գաղափարական ինքնութեան մէջ: Յետագային, նա հետզհետէ հեռացաւ այդ ինքնութենէն, եւ դարձաւ քաղաքական սովորական, նորմալ կուսակցութիւն մը: Սա ել բնական է, ի դէպ, դէպքերու եւ ժամանակի ընթացքի բերումով, անհնար էր որ այլ կերպ լինէր: Տարօրինակը միայն այն է թէ նա պահած է ներքին կարգ մը հին աւանդութիւններ, ժամանակավրէպ կանոններ, եւ այլն., որոնք անիմաստ դարձած են իր այժմու իրականութեան մէջ:

Ամէն դէպքում, կեանքիս այս առաջացած հանգրուանը պիտի չանցնէի լոկ կարօտախտով, եւ ինծի համար պահը եկած էր մնաք բարով ըսելու: Տարիներէ ի վեր արդէն չէի մասնակցեր որեւէ ժողովի, սակայն ուշացուցի պաշտօնական հրաժարականիս պահը, զուտ անձնական եւ ընկերական պատճառներով: Մինչեւ որ տեղ մը եկաւ որ այլեւս անկարելի էր պահպանել երեւոյթները:

Արդարեւ, էական անկիւնադարձը Հայաստանի արդի անկախացումը եղաւ, Հայոց Պետութեան գոյացումը: Երբ որ այլեւս Պետութիւն ունինք, կուսակցութիւնները անհրաժեշտութիւն չեն, այլ նոյնիսկ ընդհակառակն... Այն անձը որ պիտի չդառնայ քաղաքական գործիչ, հետաքրքրուած չէ քաղաքական ասպարէզով, պէտք է որ դուրս մնայ որեւէ կուսակցութենէ:

Անդրանիկի շուքի շուքին չեն կրնար բաղդատել ես ինծի, սակայն զինք որպէս տիպար նկատի ունենալով, երբ ան ՀՅԴ-ի շարքերէն հրաժարեցաւ,

կարծեմ ըսաւ՝ «իմ միակ կուսակցութիւնս հայ ժողովուրդն է»: Դեհ, իմ ալ միակ կուսակցութիւնս Հայոց Պետութիւնն է:

Նույն Ձեր հայտարարության մեջ նշել էիք, որ համաձայն եք ՀՅԴ դիրքորոշման մեջ, այնինչ ՀՅԴ-ն դրանից օրեր անց հայտարարեց կոալիցիայից դուրս գալու և Նիկոլ Փաշինյանին սատարելու մասին: Ինչպե՞ս կգնահատեք այս իրողությունը:

Կը ներեք, հարցումը մի քիչ շփոթալի է...

Այս ինչ որ գրաւոր եւ հանրային կերպով արտայայտեցի, եւ որ ահա կը կրկնեմ այստեղ, լիովին եւ առանց որեւէ կերպով կարծիքս փոխելու, հետեւեալն է՝

22 ապրիլ 2018՝

«Հարիւր տոկոսով, անվերապահօրէն համակարծիք եմ այդ կուսակցութեան Հայաստանի Գերագոյն Մարմնի դիրքորոշման հետ, ի զօրակցութիւն՝ Հայոց Պետութեան այժմու ղեկը բռնող [ՀՀԿ] իշխանութիւններուն: »

30 ապրիլ 2018՝

«. լիովին կը կրկնեմ անշուշտ [վերել] գրածս, եւ ուրեմն այս մէկն ալ, on the record

. այս պահին է, որ այդ կուսակցութիւնը խղճալի, անվայել եւ ամօթալի կեցուածք կը յայտնաբերէ»

. այս դաշնակցականները որոնք նախկին վարչակարգի անկումէն առաջ, սակայն վերջին տասը օրերուն միայն, իրենց կուսակցութեան խնդրոյ առարկայ դիրքորոշման նկատմամբ յանկարծ «այլախոհ» դարձան, փաստօրէն շատ ուշացած էին, նախապէս 20 տարիներէ ի վեր նուազագոյնը՝ լուռ մնալով, շատ անգամ ալ համաձայն ըլլալով այդ դիրքորոշման հետ. նախկին վարչակարգի հետ իրենց մեղսակցութեան ասոնք աւելցուցին ուրեմն իրենց կուսակցական ամենահիմնական սկզբունքներու ժխտումը. »

Ըսածս ուրեմն հետեւեալն է՝ 20 տարիներ շարունակ

Քոչարեան/Սարգսիսեան վարչակարգի քաղաքական ուղղակի դաշնակիցն ու զօրակիցը հանդիսանալէ ետք, այդ կուսակցութիւնը չէր կրնար ուրիշ

բան ընել, բացի նոր Սահմանադրութեան հիման վրայ Սերժ Սարգսիսեանը ընտրելէ Հայաստանի վարչապետ:

Իսկ այդ ամէնէն ետք, այդքան արագօրէն, դիրք փոխելը, միանալու համար փողոցի ուժով իշխանափոխութեան, այդ փողոցին հետ համաձայն հայ ժողովուրդի հատուածին կողմէ - աշխարհի տարածքին -, պիտի մեկնաբանուի որպէս պատեհապաշտութիւն, մինչ մնացեալ հայ ժողովուրդին կողմէ ալ պիտի մեկնաբանուի որպէս ամբոխահաճութիւն, եթէ ոչ վախկոտութիւն:

Հիմա, այստեղ աւելցնեմ նոր կէտ մը՝ ցաւալին այն է որ ժողովրդային այդ երկու մեկնաբանութիւններն ալ կրնան, խորքին մէջ եւ ըստ էութեան, սխալ ըլլալ:

Լաւապէս ճանչնալով Հ.Յ. Դաշնակցութիւնը, կը կարծեմ թէ, նոր վարչակարգին մօտենալով, անոր նպատակն է ձեռով մը «հսկել» անոր վրայ, ջանալ կանխելու համար անոր կողմէ անպատասխանատու սայթաքումներ, որոնք կրնան Հայութիւնը տանիլ դէպի Անդունդ: Սա է իրենց հաւանական ըմբռնողութիւնը, միտումը: Որ անշուշտ ցաւալի է, նկատի ունենալով այդ կուսակցութեան այլազան մակարդակներու վրայ բաւականին տկարացած վիճակը, առաւել, հիմա՝ ներքին պառակտում մը որ աննախադէպ է: Ափսոս...

Հարկաւոր է որ յիշեցնեմ թէ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանը մեծ դեր ունի այն աստիճանական անկումին մէջ որ այս կուսակցութիւնը հասցուց իր այժմու վիճակին, ի վնաս հայ Ազգին եւ Հայաստանին: Այդ ալ թող լինի Առաջին Նախագահի մեծն իրագործումների շարքին...

Դուք մտավախություն եք հայտնում, որ Փաշինյանը վարչապետ է դառնում Սերժ Սարգսյանի ՀՀԿ-ական օլիգարխների քվերակությունների շնորհիվ, սա ի՞նչ հետագա ռիսկեր է պարունակում երկրի ներքաղաքական զարգացումների հարցում, արդյո՞ք հետագա արգելք չի դնում Փաշինյանի գործողությունների նկատմամբ:

Գիտնալով այն ինչ որ գիտեմ հայոց պատմութեան եւ այժմու Հայաստանի մասին, իմ կարծիքով - եւ ամբողջ էութեամբս կ'ըղձամ անշուշտ որ սխալ լինեմ այս մասին -, Պարոն Փաշինեանը, որքան որ ալ անկեղծ եւ

ուղղամիտ լինի իր յայտնած անծայրածիր նպատակներուն մէջ (շնորհէնք իրեն այս կանխավարկածը...), երկրորդական ու սահմանափակ բարեկարգումներէ զատ, եւ ծայրայեղ լաւատեսութեան հաճելի ժամանակաշրջանի մը աւարտին, պիտի չյաջողի այդ անպարագիծ նպատակները վերածել իրականութեան:

Քանզի Հայաստանի այն խոր ու էական խնդիրները որոնք մղում հանդիսացան այս տիպի իշխանափոխութեան, հիմնականօրէն, կապ չունին քաղաքականութեան հետ, ոչ էլ որեւէ վարչակարգի հետ: Առաւել, կայ ուշացման հարցը: Քսաներեք տարի ուշ տեղի ունեցաւ այս յեղափոխութիւնը, երբ շատ մը հիմնական բաներ այլեւս սրբագրելի չեն: Վերջերս փողոց իջած ջահելներն ու պատանիները պիտի չհասկնան անգամ թէ ինչ է նշանակում սա... Իրենց ծնողները իրենց թող բացատրեն...

Այդ ձախողութեան մաս կը կազմէ նաեւ - բայց ուրեմն, ոչ միայն -, երկիրը վատ օլիգարխներից «ազատագրելու» խոստումը - երաշխիքը նոյնիսկ... -:

Պարոն Գ. Ծառուկեանի նիւթով ասեմ՝ ես ինքս այդ մարդը վատ օլիգարխ չեմ նկատեր: Իմ կարծիքով նա հայրենասէր մարդ է, եւ ինք իր գիտցած կերպով ուզում է ծառայել երկրին ու ազգին, եւ ծառայում է: Թէ նախընտրելի կը լինէր որ չլինէին այդպիսիս մտածողութեամբ անձեր, եւ ունենայինք մի այնպիսի Հայոց Պետութիւն որ կարենար գոյութիւն ունենալ առանց օլիգարխների, դա արդէն ուրիշ նիւթ է: Տեսական նիւթ է: Ես խօսում եմ իրականութեան մասին, նախատեսելի ապագային մասին:

Այս ինչ որ չեմ հասկանում սակայն, հետեւեալն է՝ Պարոն Փաշինեանը յաջողեցաւ այդքան մեծաթիւ հայեր օրօրել պատրանքներով, զանոնք նաեւ համոզելով որ ինք երկիրը պիտի ձերբագատէ օլիգարխներից: Այդպիսի խոստումներ հեշտօրէն կուլ տուող հայերը վստահաբար վերոյիշեալ բարեացակամ կարծիքս չեն բաժներ, Գ. Ծառուկեանի մասին... Ուրեմն, տեսնելով հանդերձ որ ան որքան որոշիչ դեռ ունեցաւ Փաշինեանի երկրի եւ պետութեան գլուխը հասնելու գործընթացին մէջ, ինչպէ՞ս կրնան տակաւին չզարթնիլ, եւ շարունակել հաւատալ թէ նոր վարչապետը երկիրը - իրենց լեզուով ու ըմբռնողութեամբ - պիտի «մաքրէ» օլիգարխներէն:

Մա անհերքելի, առարկայական, պատմականօրէն հաստատուած իրողութիւն է՝ առանց Հայաստանի այդ ամենահռչակաւոր օլիխարզի զօրակցութեան, Փաշինեանը չէր տիրանար երկրի դէկին:

Դուք, ինչպէս շատերը, մտահոգութիւններ ունէք պատերազմական Արցախի ապագայի հարցում, ի՞նչ հիմքերի վրա են այդ մտահոգութիւնները, արդո՞ք անփորձութիւնը, թե՞ այլ հիմնավորումներ կ'ընէք:

Շիտակն ասեմ, դա իմ միա՛կ մտահոգութիւնս է: Անմիջական ընտանիքիս հետ, յաճախակի եւ երկարատեւ կեցութեամբ, մենք Հայաստանի ամէն կողմերը եղել ենք, մօտից ծանօթացել ենք եւ շփուել ենք ժողովուրդի այլազան խաւերի հետ: Սակայն մեր ամենաէական, յարատեւ, բովանդակալից կապը Մայր Հայրենիքի հետ՝ Արցախն է, հետեւեալ - զուտ սեփական - առաքելութեան միջոցաւ՝ <https://www.facebook.com/AramManoukianJampar/>; www.shoushisummercamp.org; Դա է մեր դիրքը, մեր փոստը:

Աւելի յստակ ու անկեղծ խօսիմ՝ վերջին իրադարձութիւններով այսքան խանդավառ, տենդոտ հրճուանքի մէջ գտնուող հայերին ըսելիք չունեմ, թող անեն ինչ որ կ'ուզեն, եթէ ուզեն ամէն երկու տարին երեք հատ վարչակարգ թող փոխեն... Սակայն չեմ կրնար ըմբռնել որ անոնք բոլորը այս աստիճան անգիտակից են, այս աստիճան անհոգ կը հանդիսացան՝ Արցախի նիւթով:

Անհերքելի է որ այս «նոր Հայաստանը», որու երագով կ'ապրին հիմա Հայաստանի բնակչութեան մէկ հատուածը եւ համացանցային սփիւռքահայութեան մի մասը (խօսքս աւանդական Սփիւռքի մասին է, ոչ Հայաստանից արտագաղթողներին), չի կարող այդ երագուածին չափ «նոր» լինել, առանց հեռանալու Ռուսաստանի սերտ ազդեցութիւնից: Մա ուրեմն գոնէ քաղաքական շեշտակի հակում է լինելու, տեւական փորձութիւն է լինելու, յաջորդող հանգրուաններին:

Մօտակայ անցեալի բացայայտ նախադէպներու լոյսին տակ, այդ հակումը կարող է ուղղակիօրէն պատճառ հանդիսանալ Արցախի կորուստին: Եթէ ռեւէ հայ դեռ յաւելեալ բացատրութեան կարիքը ունի այս նիւթով, երեւի զուր է ջանալ նրան որեւէ բան բացատրել, մեր ազգային այդ Հիմնախնդրի

կապակցութեամբ: Անկեղծն ասած, ես այլեւս շունչ չունեմ վատնելիք, այդ ուղղութեամբ:

Կան հայեր որ չհասկցան վերոնշեալ ռիսկը: Ատիկա հասկնալի է: Անոնք, աւանդական Սփիւռքի հայերն են: Անոնցմէ ոմանք արդէն բաւական օտարացած են, օտարի աչքով եւ մտածելակերպով կը դիտեն Հայաստանի մէջ տեղի ունեցածը: Միւսներն ալ կրնան լիովին չըմբռնել Արցախի իմաստը, նշանակութիւնը:

Միայն թէ, այստեղ կայ աւելի ծանր նիւթ մը... Այսօր յատկապէս Երեւանում կան հայեր, որոնք շատ լաւ ել գիտեն թէ Արցախի վերաբերեալ ինչպիսի ռիսկ կար եւ դեռ կայ, իրենց քաղաքական այժմու կեցուածքին եւ գործունէութեան մէջ, յանուն այդ «նոր Հայաստանին»... Եւ իրենց համար դա ընդունելի ռիսկ է: Արցախը ընդունելի գին է, պատշաճ ու արժանի փոխարժէք է, եթէ զայն կորսնցնելով՝ պիտի գոյանայ Ռուսաստանից «ազատագրուած», Արեւմուտքին միացած, լիովին եւրոպականացած, «իրենց» - երագային - Հայաստանը:

Դեռ մէկ աստիճան անդին, ասոնց մէջ կան հայեր, որոնց համար Արցախի կորուստը ոչ միայն ընդունելի է, այլ նոյնիսկ բաղձալի է: Ասոնք ալ համոզուած են որ Արցախն է հիմնական պատճառը Հայաստանի վիճակին - ինչ որ առարկայականօրէն կրնայ սխալ չըլլալ... -, հետեւաբար, կ'ուզեն «ձերբազատուիլ» Արցախէն, իրենց մտքով փրկելու համար «իրենց» Հայաստանը:

Ամէն դէպքում, չձեւացնենք, որ նախկին վարչակարգի դէմ որոշ աստելութեան մը հիմքերուն մաս չի կազմում Հայաստանը «դարաբաղցիներից» ազատելու ռիսկից իղձը...

«Քսանհինգերորդ ժամի հեղափոխականներ». Այսպէս էք բնորոշում նրանց, ովքեր միայն հաղթանակի վերջին հայտարարում են համաժողովրդական շարժմանը միանալու մասին: Ի՞նչ փտանգ են սպառնում այսպիսի ուժերը երկրին:

Այս վերջին պահի «յեղափոխականները» երկու տեսակի են:

Կան անոնք որոնք շատ ալ հանգի՛ստ վայելած են իրենց անձնական կեանքերն ու անհատական բարօրութիւնը Հայաստանի մէջ, կամ որպէս բնակիչ - ներառեալ հայրենադարձները -, կամ ել զուարճանքի կամ գործի վերաբերեալ այցելութիւնների առիթով, նախկին վարչակարգի ներքոյ: Այս կամ այն կերպով օգտուած են տուեալ դրութենէն: Հեռու մնալով որեւէ իշխանափոխական գործունէութենէ: Ասոնց մէջ են նաեւ նախորդ վարչակարգի ուղղակի դաշնակիցները, մեղսակիցները, որոնք հիմա կը ջանան խուսափիլ այդ իրողութեանց հետեւանքներից, միաժամանակ յուսալով օգտուիլ այժմ ուրուագծուող նոր կարգերից...

Այս հատուածին ոչ թէ վտանգը, այլ իւրայատկութիւնը այն է թէ նա նոր վարչակարգին՝ զօրութեան պատրանք մը պիտի տայ միայն, մինչ կարելի չէ վստահիլ անոր, եւ եթէ պահը գայ որ յաջորդ վարչակարգն ալ մի օր կորսնցնէ իր փայլքը եւ դառնայ ժողովուրդի ցասման եւ ատելութեան թիրախ, այս տեսակի անձերն ու կազմութիւնները առաջինները կը լինեն կամ զայն լքելու, կամ վերջին պահին զայն խորտակել փորձելու, նշուած նոյն պատճառներով: Նկատի ունենանք որ փողոցի ուժով իրագործուած այս իշխանափոխութիւնը այժմ նախադէպ է Հայաստանում, եւ կարող է դեռ բազմիցս կրկնուիլ... Ինչպէս որ է աւանդական դրութիւնը հարաւային ամերիկայի եւ ասիական երկիրներու, եւ աւելի նոր իրավիճակը՝ արաբական երկիրներու: Նկատի ունենալով որ ճանապարհը դեռ շատ երկար ու դժնդակ է մինչեւ որ երկիրը որոշ մակարդակի մը հասնի, կարող է որ ամէն սերունդ դառնայ անհամբեր, եւ ուզէ իր յեղափոխութիւնը իրագործել:

Կայ նաեւ սփիւռքեան հատուած մը, համացանցի յեղափոխականները: Ասոնցմէ շատեր կամ բնաւ ոտք չեն կոխած անգամ Հայաստան կամ հազիւ այցելած են զայն - ալ ուր մնաց, Արցախ - : Ասոնց խնդիրը այն է թէ facebook-ի կամ ընդհանրապէս ՁԼՄ-ների աշխարհը կը շփոթեն բացառեալ իրականութեան հետ: «Իմոճիներու ըմբոստութեան», «Լայքերու Յեղափոխութեան» այս երեւոյթը երգիծական կ'ըլլար, եթէ լաւապէս չգիտնայինք թէ արտաքին ուժեր մասնագիտական վարպետութեամբ գիտեն օգտագործել այս նոր ժամանակներու ազդու միջոցները, խոցելի անհատներ ձեռնավարելու համար, զանոնք վերածելով յատուկ ուղղութեամբ ամբոխային շարժումի:

Նիւթի այս կէտի կապակցութեամբ կ'ուզեմ ընդգծել որ քսան տարիներէ ի վեր իմ գաղափարներովս, կարծիքներովս եւ ըմբռնողութեամբս

ընդհանրապես հակադրուած եմ այն հայերուն, որոնք նոյն ժամանակամիջոցին, անկեղծօրէն եւ բառացիօրէն յեղափոխութիւն կ'ուզէին Հայաստանի մէջ: Այս պահին գուր է վերլուծել այդ նիւթը, դեռ ժամանակ կ'ըլլայ: Սակայն առանց ստորակէտ մը փոխելու այդ նախորդ իմ կեցուածքներէս, այս պահին, ես յարգանք ունիմ այդ հայերու հանդէպ (բացի անոնցմէ որոնք ուղղակիօրէն բռնութիւն գործադրեցին), եւ իրենց իրաւունքն է պահը ըմբռնել: Սակայն նոյնը չի կրնար ըլլալ կեցուածքս վերջին պահին, արդէն ինկած վարչակարգին վրայ յարձակողներուն...

Եթէ ունեք այլ ասելիք, խնդրում եմ, ավելացրէք:

Այո, երեք կէտեր, հաճիք:

. Այդ թաւիշի գաղափարը շատ լաւն էր, յաջող գիւտ էր, իսկապէս պրավօ: Սակայն անկէ անդին, Հայերը միշտ ել հնարամիտ եղած են, սակայն «սահմանադրական յեղափոխութեան» յղացքը իրօք անհեթեթ է, իսկապէս չի ստացուում:

Փողոցի ուժի ուղղակի սպառնալիքով - եւ ազդու գործադրութեամբ իսկ -, մի պատգամաւոր բառացիօրէն ստիպում է որ Ազգային Ժողովի մեծամասնութիւնը ի նպաստ իրեն քուէարկէ, որպէսզի ինք այդպէսով դառնայ վարչապետ...

Այլ տեսանկիւնից, նա համարում է որ այդ պատգամաւորները արդէն ոչ-լեզիտիմ են. բայց... թէ որ այդպէս է, ո՞նց է ինք լինելու լեզիտիմ վարչապետ, մինչ պիտի ընտրուի այդ ոչ-լեզիտիմ պատգամաւորների քուէներով...

Ինչեւէ... Մանաւանդ այս պահին, շատ մարդ չկայ որ հետաքրքրուած է այսպիսի նիւթերով... Սակայն այս կերպով վարչապետի պաշտօն ստանձնած անձը կրնայ ապագային օրինական-սահմանադրական խնդիրներ ունենալ, իր այդ պաշտօնին իրաւացիութեան վերաբերեալ:

. Դուրսի մթին ուժերու հպանցիկ կերպով ակնարկեցի: Հաւանաբար ասպարեզիս բերումով, ինձի համար աւելի փաստարկներ են հարկաւոր, որ այդ ուղղութեամբ տանիմ մտածումներս, կացութեան հիմնական արժեւորումս: Սակայն ամբողջովին ալ անհիմն կամ անտեսելի չէ այդ տեսութիւնը, եւ բաւականին տարածուած է համայն Հայութեան մէջ,

Հայաստանն են ներս եւ դուրս: Դուրսի պարագային, դա հիմնուած է շատ մը հայերու ապրած ուղիղ ու թարմ փորձառութեան վրայ, յատկապէս Մերձաւոր եւ Միջին Արեւելքի մէջ: Իսկ Հայաստանի հայերուն պարագային, այս տեսութիւնը ամբողջովին ժխտելն է որ համազօր է վտանգաւոր անփութութեան, միամտութեան, կամաւոր կուրութեան: Ատոր պատճառը նաեւ այն է թէ Հայաստանի հայերի մի մասը բաւարար ծանօթ չեն թէ ինչեր են կատարուում մնացեալ աշխարհում:

Աւելի յստակ խօսինք, եթէ կայ այդպիսի արտաքին, որոշիչ ու նախնական միջամտութիւն - եւ ոչ միայն՝ կացութիւնից օգտուելու երկրորդ կարգի միտումներ -, անոր պարագլուխները Իզրայէլը եւ ԱՄՆ-ն են, որոնց կը հետեւի աւանդական Եւրոպան: Իսկ վերջին երկուքը, ոչ միայն NATO-ի ճամբով այլ տնտեսական կարելոր կապերով, դաշնակիցներն են Թուրքիոյ: Որու փանթուրանական զարմիկն է անշուշտ Ադրբեջանը: Այստեղ եւս, դեռ յաւելեալ բացատրութեան կարիքը ունեցող հայու վիճակը անյոյս է...

. Արտայայտած բոլոր միտքերս արդար եւ առողջ կերպով, բանականութեամբ ընկալելու համար, օգտակար կ'ըլլայ ընդգծելը թէ ես նշոյլ մը իսկ որեւէ անձնական շահի շուրջ իսկ չեմ ունեցած երբեք Հայաստանի նախկին վարչակարգի - եւ անոր մասնաճիւղ՝ Արցախի իշխանութեանց - նկատմամբ: Այլ ընդհակառակն, վերեւ նշուած արցախեան արտակարգ առաքելութեան պատճառով, նիւթապէս եւ հոգեպէս միայն ես ինծի վնասած եւ ինքզինքս մաշեցուցած եմ Մայր Հայրենիքի մէջ, Մայր Հայրենիքի համար, կինս եւ զաւակներս ալ հետս, նոյնպէս: Մեր գործը միշտ ու միայն եղած է ժողովուրդին հետ: Գացէք այդտեղ, հարցուցէք...

Ամէն դէպքում, այս չափազանց յուզումնալից օրերուն, հայերու մէկ մասը չէ հետաքրքրուած իսկ տարրական իրողութիւններով, տուեալներով, մտային վերլուծումներով, նոյնանման վիճակներում մեր կրած պատմական անթիւ ու անգին կորուստների վերյիշումներով: Կը մնայ յուսալը որ, երբ որ այս գերզգացական պահը անցնի, անյեղաշրջելի հետեւանքներ չենք դիմագրաւեր դարձեալ, ազգովին, այս ամէնուն պատճառով:

Առաջ Աստուած: Առանց Որում, լինելով այն որ ենք, արդեն մինչև այստեղ
իսկ չէինք կրնար հասնիլ...

Մ. Հայդուկ Շամլեան

Մոնթրեալ, 03 Մայիս 2018